

Τα επιδόματα στην Ελλάδα

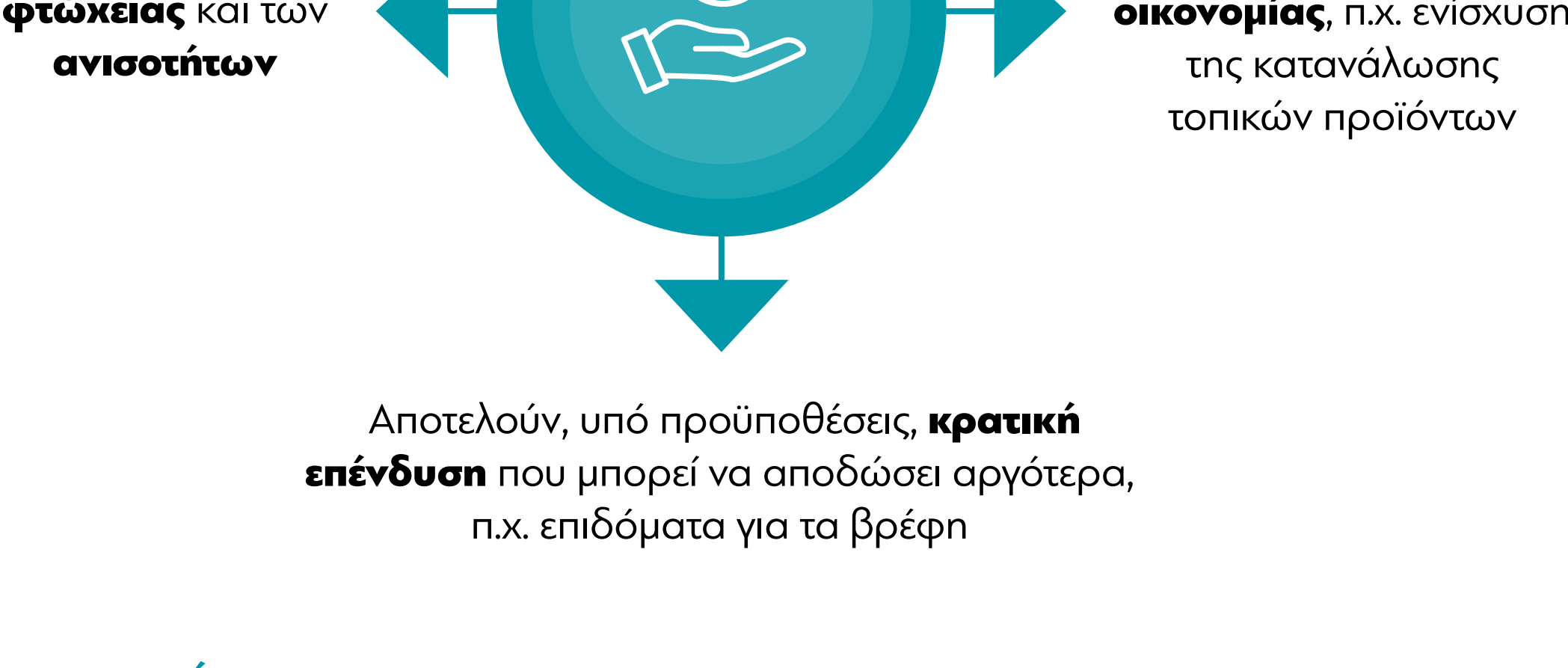
Η νέα μελέτη της διαΝΕΟσις αποτιμά την επιδοματική πολιτική των τελευταίων ετών και παρουσιάζει τα εμπόδια και τις προκλήσεις που συναντούν οι προσπάθειες βελτίωσης της κοινωνικής προστασίας.

Μια έρευνα της διαΝΕΟσις

Ποια επιδόματα ισχύουν στη χώρα μας, πώς διανέμονται και πόσο αποτελεσματικά είναι; Πετυχαίνουν όλα τον σκοπό τους; Ποια άλλα «παράπλευρα» αποτελέσματα έχουν; Η νέα μελέτη της διαΝΕΟσις, **με συντονιστή τον καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και Πρόεδρο του ΚΕΠΕ, Παναγιώτη Λιαργκόβα**, αποτελεί μια εκτενή χαρτογράφηση και αποτίμηση της επιδοματικής πολιτικής, μετά τις σημαντικές αλλαγές και κρίσεις των δύο τελευταίων δεκαετιών (οικονομική, πανδημία και, πιο πρόσφατα, ενεργειακή κρίση), που έπληξαν διάφορες ομάδες του πληθυσμού. Η μελέτη διαπιστώνει ότι υπάρχει σημαντικό περιθώριο καλύτερης οργάνωσης και στόχευσης των επιδομάτων, καταλήγοντας σε ευρύτερες κατευθύνσεις πολιτικής.

Ο παγκόσμιος διάλογος για τα επιδόματα

Γιατί θεσπίζουν επιδόματα τα κράτη;

Προβληματισμοί

- Μπορεί να λειτουργούν ως **αντικίνητρο για εργασία**.
- Μπορεί να αξιοποιούνται από τους ωφελούμενους σε **μη απαραίτητα αγαθά**.
- Συνεπάγονται σημαντική **γραφειοκρατία** για την επεξεργασία και την απόδοσή τους.
- Μπορεί, αν είναι μαζικά, **να αυξήσουν την τιμή** κάποιων αγαθών.
- Σε περιπτώσεις **φοροδιαφυγής**, μπορεί να διατεθούν σε πολίτες που δεν τα δικαιούνται.

Η επιδοματική πολιτική στην Ελλάδα

4%-6,6%
του ΑΕΠ

ήταν οι ετήσιες δαπάνες για κοινωνικές παροχές (πλην συντάξεων) την περίοδο 2017-2024. Μετά το 2021 ήταν σταθερά πάνω από **5,3%** του ΑΕΠ.

5-6 δισ.
ευρώ

ετησίως, δηλ. **2,2%** και **3,2%** του ΑΕΠ, είναι οι δαπάνες που αφορούν τα κοινωνικά επιδόματα του ΟΠΕΚΑ και τα επιδόματα ανεργίας της ΔΥΠΑ.

Η οικονομική κρίση της προηγούμενης δεκαετίας βρήκε **το κράτος ανέτοιμο** να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της σε πιο ευάλωτες ομάδες, με ένα πολυδιασπασμένο και αναποτελεσματικό σύστημα επιδομάτων.

Η έρευνα της διαΝΕΟσις διαπιστώνει ότι, παρά τις μεταρρυθμίσεις τη δεκαετία της κρίσης και τη βελτίωση της εικόνας, **τα επιδόματα στην Ελλάδα παραμένουν κατακερματισμένα**.

Υπάρχουν πολλές κατηγορίες και μεγάλος αριθμός επιδομάτων, με σημαντική **διασπορά των πόρων** και συχνά με μικρά στοχευμένα οφέλη.

Οι συνθήκες της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης κατά κάποιον τρόπο «γκρέμισαν» ορισμένα από όσα «χτίστηκαν» με τις προηγούμενες μεταρρυθμίσεις, προσθέτοντας **νέα, έκτακτα επιδόματα**.

Πώς δίνει επιδόματα το κράτος;

ΟΠΕΚΑ

- Ιδρύθηκε το 2018 και απορρόφησε τον παλιό ΟΓΑ.
- Διαχειρίζεται κυρίως επιδόματα για τη **στήριξη της οικογένειας, των παιδιών και των ηλικιωμένων**.
- Μεταξύ των επιδομάτων που δίνει ο ΟΠΕΚΑ, είναι το επίδομα παιδιού, το **επίδομα γέννησης**, τα **επιδόματα σε κατοίκους ορεινών και μειονοτικών περιοχών**, το γονικό επίδομα για τη μεταφορά μαθητών, το επίδομα στέγασης και το **Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα**, το οποίο αφορά περίπου 187 χιλ. νοικοκυριά.
- Ο ΟΠΕΚΑ διαχειρίζεται επίσης τα επιδόματα τα οποία αφορούν τα **άτομα με αναπηρία** (επίδομα κίνησης, ενισχύσεις ατόμων με βαριά αναπηρία, κωφών, κλπ.).
- Οι ετήσιες **δαπάνες** του οργανισμού από το 2019 έως το 2023 κυμάνθηκαν μεταξύ **3,2 και 4,2 δισ.** ευρώ.

ΔΥΠΑ

- Διαχειρίζεται τα **επιδόματα ανεργίας** και μακροχρόνιας ανεργίας, το **ειδικό εποχικό βοήθημα συγκεκριμένων επαγγελματιών** (ξεναγοί, φορτοεκφορτωτές, κλπ.), το επίδομα επίσκεψης, αφερεγγυότητας εργοδότη ή διαθεσιμότητας.
- Η ΔΥΠΑ διαχειρίζεται επίσης **προγράμματα κατάρτισης και μαθητείας**, επικορήνησης θέσεων εργασίας, κλπ.
- Μέσω της ΔΥΠΑ δίνονται και οι ενισχύσεις του **προγράμματος «Σπίτι μου»** για την επιδότηση στεγαστικών δανείων.

ΕΦΚΑ

- Ο βασικός ασφαλιστικός φορέας στη χώρα διαχειρίζεται, μεταξύ άλλων, το επίδομα ασθενείας για ασφαλισμένους που δεν μπορούν να εργαστούν προσωρινά, τα έξοδα κηδείας, το **επίδομα εργατικού ατυχήματος** και το **επίδομα μητρότητας**.

Άλλοι φορείς

- Πολλοί άλλοι φορείς του κράτους δίνουν και αυτοί **στοχευμένα επιδόματα**.
- Για παράδειγμα, το υπουργείο Ναυτιλίας διαχειρίζεται την **επιδότηση των θαλάσσιων μεταφορών για κατοίκους και επιχειρήσεις των νησιών** (μεταφορικό ισοδύναμο), και το υπουργείο Τουρισμού αντίστοιχα προγράμματα (π.χ. Evia-Samos Pass το 2020).

Αντιμετώπιση της πανδημίας

33 δισ. ευρώ ήταν οι κρατικές δαπάνες για την αντιμετώπιση της πανδημίας το 2020 και το 2021, ένα ποσό που όμως δεν περιλαμβάνει μόνο επιδόματα.

Το κράτος χρησιμοποίησε εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους για να παράσχει επιδόματα στους ανέργους, επιδοτήσεις για μικρές επιχειρήσεις, ειδικά βοηθήματα και άλλα μέτρα.

Αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης

Το διάστημα 2022-2023 θεσπίζονται **νέες μορφές επιδομάτων και ενισχύσεων**, όπως τα «pass» (π.χ. Power Pass, Fuel Pass, Market Pass).

> 9 δισ. ευρώ, δηλαδή πάνω από 5% του ΑΕΠ ήταν το συνολικό κόστος των μέτρων αυτών.

Μόνο το 2022, περίπου **7,7 δισ.** ευρώ διατέθηκαν για επιδοτήσεις στο ρεύμα και στο φυσικό αέριο.

Το 2023, το Market Pass για νοικοκυριά αποτέλεσε σχεδόν το **50%** του συνολικού κόστους των παρεμβάσεων τύπου «pass», φτάνοντας τα **790 εκατ.** ευρώ.

Μέτρα τύπου «pass» και οι αντίστοιχοι προϋπολογισμοί (2022-2024)

Παρεμβάσεις κοινωνικών δαπανών τύπου voucher (pass)	Δαπάνη, σε εκατ. ευρώ	Έτος αρχικής υλοποίησης του μέτρου
North Evia-Samos Pass, Evia Pass	11,2	2022
Power Pass	296	2022
Fuel Pass	300	2022
Τουρισμός για όλους (2022-2025)	61	2022
Market Pass	790	2023
Youth Pass	62	2023
ΑΜΑΛΘΕΙΑ	12	2023
Rodos Week	4,7	2024
Dentist Pass	29,8	2023
Thessaly-Envos Pass	4,5	2024
Συνολικό δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων	1.571,3	

Πηγές: Κρατικοί προϋπολογισμοί ετών 2023, 2024, 2025, vouchers.gov.gr, επεξεργασία της μελετητικής ομάδας.

Κόστος ευκαιρίας της ενεργειακής κρίσης

Οι συγγραφείς ασχολούνται με το θεωρητικό ερώτημα:

«Τι θα γίνονταν αν **3 από τα 9 δισ.** των επιδομάτων για την ενεργειακή κρίση είχαν κατευθυνθεί σε επενδύσεις και ενέργεια;»

Ξεχωρίζουν **7 εναλλακτικά σενάρια** με επενδύσεις ύψους **3 δισ.** ευρώ σε ΑΠΕ, ορυκτά καύσιμα, ενεργειακές κοινότητες-φωτοβολταϊκά, ενίσχυση των δικτύων διανομής ή κάποιον συνδυασμό αυτών.

Στο πιο αποδοτικό σενάριο, εκείνο της ενίσχυσης των δικτύων διανομής, βρίσκουν ότι θα είχαμε **2,88 δισ.** ευρώ **αύξηση του ΑΕΠ** και σχεδόν **83.000 νέες θέσεις εργασίας**.

Κατευθύνσεις πολιτικής

Η μελέτη καταλήγει σε προτεραιότητες και παρεμβάσεις για πιο αποτελεσματικό και δίκαιο σύστημα επιδομάτων:

Δημοσιονομικός χώρος

Διατήρηση των εισοδηματικών κριτηρίων για τις παροχές του κοινωνικού κράτους, αλλά με ελγολόγηση των φορολογικών και ασφαλιστικών επιβαρύνσεων, ώστε να μη λειτουργούν σαν κίνητρα φοροδιαφυγής και μετάβασης στον «μαύρο» τομέα της οικονομίας. Έμμεση διαχείριση της εισοδηματικής ενίσχυσης των ευάλωτων στρωμάτων μέσω της αναδιάρθρωσης του επιπέδου ΦΠΑ στις διάφορες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών.

Στρατηγική για την Κοινωνική Πολιτική

Κατάρτιση ενός Ειδικού Σχεδίου Μεσοπρόθεσμης Στρατηγικής Κοινωνικής Πολιτικής με στόχο τη δημιουργία ενός σταθερού θεσμικού πλαισίου μεταρρυθμίσεων κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα.

Ανάπτυξη και ανθεκτικότητα της οικονομίας

Καθετοποίηση και εκσυγχρονισμός των διαδικασιών του δημόσιου τομέα, και ταυτόχρονα κίνητρα των εγχώριων εφοδιαστικών αλυσίδων στον ιδιωτικό τομέα, ώστε να μειωθεί η εξάρτησή του από εισαγωγές.

Πρόβλεψη για έκτακτες καταστάσεις

Συστηματική και ανεξάρτητη αξιολόγηση των μέτρων που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης, και έπειτα κατάρτιση μακροχρόνιου σχεδίου μεταρρυθμίσεων και δράσεων.

Περιφερειακές ανισότητες

Κωδικοποίηση των επιδομάτων και όλων των εμπλεκόμενων μερών σε αυτά ανά περιφέρεια ή και δήμο. Ενθάρρυνση του καλύτερου συντονισμού μεταξύ περιφερειών αλλά και μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών.